

מצות ישיבת ארץ ישראל

רב דניאל שטיין

א. רמב"ן (במדבר ל"ג, נ"ג) - "והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אתה" (במדבר ל"ג, נ"ג) - על דעתי זו מצות עשה היא וכו' שישבו בארץ ויירשו אותה כי הוא נתנה להם, ולא ימאסו בנחלת ה'. ואלו יעלה על דעתם ללכת ולכבוש ארץ שנער או ארץ אשור וזולתן ולהתישב שם, יעברו על מצות ה'. ומה שהפליגו רבותינו במצות הישיבה בארץ ישראל ושארור לצאת ממנה, וידונו כמורדת האשה שאינה רוצה לעלות עם בעלה לארץ ישראל, וכן האיש, בכאן נצטוונו במצוה הזו, כי הכתוב הזה היא מצות עשה.

ב. רמב"ן לספחמ"צ (שכחת עשין ד') - מצוה רביעית שנצטוונו לרשת הארץ אשר נתן הקל יתברך ויתעלה לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב ולא נעזבה ביד זולתנו מן האומות או לשממה. והוא אמרו להם והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה והתנחלתם את הארץ וכו', הרי נצטוונו בכיבוש בכל הדורות. ואומר אני כי המצוה שהחכמים מפליגין בה והיא דירת ארץ ישראל.

ג. ספרי (ראה פיס' פ' אות כ"ט) - מעשה ברבי אלעזר בן שמוע ורבי יוחנן הסנדלר שהיו הולכים לנציבים אצל רבי יהודה בן בתירה ללמוד ממנו תורה והגיעו לציידין וזכרו את א"י זקפו עיניהם וזלגו דמעוניהם וקרעו בגדיהם וקראו את המקרא הזה וירשתם אותה וישבתם בה ושמרת לעשות את כל החוקים האלה ואת המשפטים אמרו ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה חזרו ובאו להם לארץ ישראל.

ג. גמ' כתובות (ק"י:) - הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין, הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין, אחד האנשים ואחד הנשים וכו', ת"ר הוא אומר לעלות, והיא אומרת שלא לעלות כופין אותה לעלות, ואם לאו תצא בלא כתובה, היא אומרת לעלות, והוא אומר שלא לעלות כופין אותו לעלות, ואם לאו יוציא ויתן כתובה. [תוס' (שם) ד"ה הוא - אינו נוהג בזמן הזה דאיכא סכנת דרכים והיה אומר רבינו חיים דעכשיו אינו מצוה לדור בא"י כי יש כמה מצות התלויות בארץ וכמה עונשין דאין אנו יכולין ליהרר בהם ולעמוד עליהם].

ד. תשו' חת"ס (יו"ד סי' רל"ד) - שפשוט בעיני שישבת ירושלים יש בה מצוה יותר משיבת שארי ערי א"י והבאתי בפשיטות ממתני' שלהי כתובות שהכל מעלין לירושלים וזה אפי' בזה"ז.

ה. גמ' גיטין (ח:) - אמר רב ששת לומר שכותבין עליו אוננו ואפילו בשבת, בשבת ס"ד, כדאמר רבא אומר לעובד כוכבים ועושה וכו' ואע"ג דאמירה לעובד כוכבים שבות, משום ישוב א"י לא גזור רבנן. [פרש"י (שם) - לגרש עובדי כוכבים ולישב ישראל בה].

ו. ס' פסקי תשובה (ח"ב עמ' ל"ח) - נראה דאפילו אם הוא עצמו דר בחו"ל וקנה שדה או בית בא"י מקיים בזה קצת המ"ע כיון דמכ"מ גורם שתתישב הארץ וכו', וכן מצאתי בתשו' אבני נזר (יו"ד סי' תנ"ה) שכתב וגם לקנות נחלה בא"י אף אם יש בחו"ל נחשב קצת ישיבה בא"י. והנה ישראל הקונה שדה או בית מישראל בא"י, נראה דאינו מקיים בזו הקנייה המ"ע דישוב א"י, דלא ירושה איכא ולא ישיבה איכא.

ז. שו"ע (סי' רמ"ח סע' ד') - והעולה לארץ ישראל, אם נודמנה לו שיירא אפילו בערב שבת, כיון דדבר מצוה הוא, יכול לפרוש. [מג"א (ס"ק ט"ו) - ודוקא על דעת להתישב, ויש אומרים אפילו על מנת להחזיר כיון דאפי' מהלך ד' אמות בארץ ישראל מצוה היא].

ח. גמ' כתובות (קיא.) - א"ר ירמיה בר אבא א"ר יוחנן כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן העולם הבא.

ט. רמב"ם (פ"י עכו"ם ה"ו) - אבל בזמן שיד ישראל תקיפה עליהם אסור לנו להניח עובדי כוכבים בינינו, ואפילו יושב ישיבת עראי או עובר ממקום למקום בסחורה לא יעבור בארצנו אלא עד שיקבל עליו שבע מצות שנצטוו בני נח שנאמר לא ישבו בארצך אפילו לפי שעה. [השגת הראב"ד] - א"א זאת לא מצאנו ולא שמענו מעולם והפסוק שהוא מביא בו' אומות הוא ואפילו לדבריו ישיבה כתיב בהו ולא העברה.

י. ס' פסקי תשובה (ח"ב עמ' ל"ז) - ואני מסתפק כמה ידור בא"י ויקיים מצות ישיבה בא"י, וביותר נפק"מ כהיום שנתרבו העולם בתור תיירים כו'. והנה הכא כתיב והורשתם את הארץ וישבתם בה, לכאורה בל' יום ה"ה בכלל וישבתם בה, אולם אפשר כיון דכתיב ירושה בכלל ירושה אפילו אם דר שם יב"ח אינו כיון דדעתו אינו להשתקע שם אינו דרך ירושה.

יא. גמ' מנחות (מד.) - הדר בפונדקי בא"י, והשוכר בית בח"ל כל שלשים יום פטור מן המזוזה, מיכן ואילך חייב, אבל השוכר בית בא"י עושה מזוזה לאלתר, משום יישוב דא"י. [פרש"י (שם) - דלאחר שקבעה שוב אינו נוטלה משם אפי' יוצא ממנו וכו' הלכך בקושי יצא ממנה מפני טורח מזוזה אחרת ואפי' יוצא ממנה ישכרנה אחר מהרה כשימצאנה מזומנת במזוזה [נמצאת א"י מיושבת]. [בית הלוי (קו"ג הלכות ס"ח) - הא דאמרינן דבא"י חייב מיד משום ישוב א"י הכי פירושו דישוב א"י כיון דהיא מצוה משו"ה גם תוך שלשים חשיב קבע ולא עראי וכמו דשבת קובע למעשה משום דאיכא מצוה באכילה חשיב קבע].

יב. מגילת ספר לספהמ"צ (שכחת עשין ד') - נראה לי כי מה שלא מנאה הרב הוא לפי שמצות ירושת הארץ וישיבתה לא נהגה רק בימי משה ויהושע ודוד וכל זמן שלא גלו מארצם אבל אחר שגלו מעל אדמתם אין מצוה זו נוהגת לדורות עד עת בוא המשיח, כי אדרבא נצטוונו לפי מה שאמרנו בסוף כתובות (קיא.) שלא נמרוד באומות ללכת לכבוש את הארץ בחזקה והוכיחו מפסוק השבעתי אתכם בנות ירושלים וגו', ודרשו בו שלא יעלו ישראל בחומה וכו', ומה שאמר עוד שהחכמים הפליגו בשבח דירת הארץ, זה דוקא בזמן שבית המקדש קיים אבל עכשיו אין מצוה לדור בה וכו', והמאמר שהביא מספרי שבכו וקראו המקרא הזה וירשתה וישבת בה, נ"ל שעל שלא היה בידם לקיים מקרא זה לפי שהיה הבית חרב היו בוכים והראיה ממה שקרעו את בגדיהם שנראה שעל החרבן היו מתאבלים.

יג. גמ' כתובות (קיא.) - ג' שבועות הללו למה, אחת, שלא יעלו ישראל בחומה, ואחת, שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו באומות העולם, ואחת, שהשביע הקב"ה את העכו"ם שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מדאי. [מהרש"א (שם) - ר"ל ודאי דרשות לכל אחד מישאל לעלות לא"י אלא שלא יעלו ביחד ביד חזקה ולבנות להם חומות ירושלים ונחמיה שאמר ונבנה חומת העיר ולא נהיה וגו' ברשות המלך היה].

יד. גמ' סוטה (יד.) - מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לא"י, וכי לאכול מפריה הוא צריך, או לשבוע מטובה הוא צריך, אלא כך אמר משה הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בא"י, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי, אמר לו הקב"ה כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר, מעלה אני עליך כאילו עשיתם.

טו. גמ' כתובות (קי:) - וכל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה, שנא' לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים, וכל שאינו דר בארץ אין לו אלוה? אלא לומר לך כל הדר בחו"ל כאילו עובד עבודת כוכבים.

טז. גמ' תענית (י.) - ארץ ישראל משקה אותה הקדוש ברוך הוא בעצמו, וכל העולם כולו על ידי שליח, שנאמר הנתן מטר על פני ארץ ושלח מים על פני חוצות.

יז. חיל' חתם סופר (סוכה לו.) - נלע"ד רבי ישמעאל נמי לא אמר מקרא ואספת דגנך אלא בא"י ורוב ישראל שרויין שהעבודה בקרקע גופה מצוה משום יישוב א"י ולהוציא פירות' הקדושי' ועל זה צייתה התורה ואספת דגנך ובוועז זורה גורן השעורי' הלילה משום מצוה וכאלו תאמר לא אניח תפילין מפני שאני עוסק בתורה ה"נ לא יאמר לא אאסוף דגני מפני עסק התורה ואפשר אפילו שארי אומניו' שיש בהם יישוב העולם הכל בכלל מצוה אבל כשאנו מפורי' בעו"ה בין או"ה וכל שמרבה העולם יישוב מוסיף עבודת ה' חורבן מודה ר"י לרשב"י.

יח. רמב"ם (פ"ה מלכים ה"ט) - אסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לעולם, אלא ללמוד תורה או לישא אשה או להציל מן העכו"ם ויחזור לארץ, וכן יוצא הוא לסחורה, אבל לשכון בחוצה לארץ אסור אלא אם כן חזק שם הרעב עד שנעשה שוה דינר חטין בשני דינרין. במה דברים אמורים כשהיו המעות מצויות והפירות ביוקר, אבל אם הפירות בזול ולא ימצא מעות ולא במה ישתכר ואבדה פרוטה מן הכיס, יצא לכל מקום שימצא בו ריוח, ואף על פי שמותר לצאת אינה מדת חסידות שהרי מחלון וכליון שני גדולי הדור היו ומפני צרה גדולה יצאו ונתחייבו כלייה למקום.

יט. שו"ע (סי' תקל"א סע' ד') - והוא שלא יצא מארץ ישראל לחוצה לארץ לטייל. [משנ"ב (ס"ק י"ד) - אבל מא"י לחו"ל אינו מותר אלא ביצא להרויח או לראות פני חבריו שהוא חשיב דבר מצוה שמותר לצאת מא"י בשביל זה משא"כ לטייל בעלמא דבכה"ג אסור לצאת מא"י לחו"ל לא התירו לו לגלח].

יט. תשו' אגרי"מ (ח"א אהע"ז סי' ק"ב) - הנה רוב הפוסקים סברי שהוא מצוה. אבל פשוט שאין זה בזה"ז מצוה חיובית שעל הגוף דא"כ היה ממילא נמצא אסור לדור בחו"ל משום שעובר על עשה כמו מי שילבש בגד של ד' כנפות בלא ציצית שיש איסור ללבוש כדי שלא יעבור על עשה דציצית, ולא הוזכר איסור אלא על הדר בא"י שאסור לצאת ע"מ לשכון בחו"ל ברמב"ם פ"ה ממלכים ה"ט, וג"כ הא ודאי אינו איסור לאו ואם היה איסור גם לאנשי חו"ל הי"ל לרמב"ם לומר סתם אסור לשכון בחו"ל אא"כ חזק בא"י הרעב משמע דרק ליושבי א"י יש איסור שאסרו חכמים אבל מצד העשה אינה חיובית אלא כשדר שם מקיים מצוה. ובחזושי הארכתי הרבה בדברי ר"ח שבתוס' כתובות. וכיון שאינה מצוה חיובית יש ודאי להתחשב בהחשש של הר"ח בתוס' אם יוכל ליהזר במצות התלויות בארץ.